

Сергій Зубченко,

кандидат політичних наук, головний консультант
Національного інституту стратегічних досліджень,
ветеран російсько-української війни;
ORCID: 0000-0001-6909-7881

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК КАТАЛІЗАТОР ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ: безпекові виклики «нового середньовіччя» в епоху глобалізації

Анотація. У статті проаналізовано передумови та наслідки російсько-української війни, яка стала найкривавішим воєнним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни. Акцентовано, що неспровокована російська агресія проти України стала епохальним поворотним моментом («Zeitenwende»), каталізатором тектонічних зрушень у геополітичних процесах. Це призвело до ескалації взаємної недовіри та міжнародної напруженості, фактичної реінкарнації концепції «права сили» в міжнародних відносинах та зростання стратегічного дефіциту безпеки. Наголошено на вираженому реваншистському та імперіалістичному характері російської агресії, недовісті стратегії «умиротворення агресора» та фундаментальних загрозах, які несе її реалізація. Підкреслено екзистенційний характер російської загрози для Української держави та нації, а також небезпеки російського неоімперіалізму для всього цивілізованого світу.

Ключові слова: російсько-українська війна, міжнародне право, міжнародна безпека, дипломатія, зовнішня політика, національна безпека, геополітика.

Стратегічна емпатія і, зокрема, намагання зрозуміти,
як емоції та ідеологія керують і обмежують дії інших,
є основоположним для підвищення стратегічної компетентності.

Герберт Макмастер,

«Поля битв. Боротьба за захист вільного світу»

Стратегічна некомпетентність як чинник міжнародної безпеки. Повномасштабна війна проти України, яку росія розв'язала

24 лютого 2022 року, — найбільший збройний конфлікт на Європейському континенті з часів Другої світової війни — не була цілковитою несподіванкою для провідних розвідок світу. Обриси загарбницьких планів російського керівництва стали відомі громадськості принаймні з осені 2021 року. На початку 2022-го прихильні західні аналітики, визнаючи помилки, яких колективний Захід припустився щодо росії в попередні періоди, закликали бути готовими до великої війни, наполягаючи, що «тільки баланс військової сили — сили стримування та відповідної політичної волі — може стримати війну та заморозити військову динаміку» [1]. Проте чи можливо було, маючи цю інформацію, відвернути агресію в межах нинішньої інституційно-правової системи міжнародної безпеки за ті декілька місяців до вторгнення? Її підстави стверджувати, що можливо (тим більше, що часу було й так задосить, — адже російсько-українська війна розпочалася ще 2014 року, з незаконної збройної анексії рф українського Криму). Але, на жаль, із певних суб'єктивних причин цього зроблено не було.

Від 2014 року українські експерти (зокрема й із Національного інституту стратегічних досліджень зі мною включно) постійно попереджали: санкційний тиск на рф має зберігатися (і посилюватися, якщо кремль і далі підриватиме світовий порядок); залежність від української газотранспортної системи є критичним стримувальним чинником для розв'язання повномасштабної агресії росії; добудова та введення в експлуатацію газопроводу «Північний потік 2» гарантовано означатиме початок нової масштабної війни в Європі. Проте вельмишановні партнери самовпевнено проігнорували наші аргументи, послабивши санкції та дозволивши росіянам добудувати газопровід, — і саме так все і сталося. Тому, перш ніж просторікувати про те, що «Україна сама винна в цій війні», декому варто подивитися в дзеркало та пригадати власні дії, аби випадково не стати загальним посміховиськом, як ті 19 найчесніших родин містечка Гедліберга з відомого оповідання Марка Твена. Хоч і наша частка вини в тому, що сталося, безперечно, теж є: наприклад, ми занадто довго (дотримуючись, зокрема, настійних побажань від західних колег із їхніми «стандартами BBC») толерували в себе в країні пряму російську агентуру та відвертих українофобів.

Разючим також був провал переважної більшості західних аналітичних центрів в оцінці стійкості України та здатності українських Збройних сил чинити опір російським агресорам. Причому

масштаб помилок і порядок цифр у декого настільки критично розійшовся з реальністю, що після такого в установах, які себе поважають, заведено звільняти за цілковиту профнепридатність — із довічним вовчим квитком у професію. Здавалося, що псевдо-експертну маячню про «кілька тижнів» (ба навіть «кілька днів»), які Україна нібито зможе протриматися в разі повномасштабного вторгнення росії, писала якась недоналаштована чи перегодована російською пропагандою LLM-нейромережа за абсолютно некритичного сприйняття її висновків і браком незалежної верифікації з боку операторів-людей. Проте найбільше відзначився Міністр фінансів ФРН Крістіан Лінднер: за словами Надзвичайного й Повноважного Посла України у ФРН Андрія Мельника, в день російського вторгнення він заявляв, що Україні взагалі «залишилося кілька годин». Такої обурливої некомпетентності не демонстрували навіть російські пропагандисти з «RT» та 5 служба ФСБ рф.

Звичайно, будь-яка аналітика — це до певної міри квантова механіка з її суперпозиціями, ймовірностями, невизначеностями та заплутаностями, що не є самоочевидними та інтуїтивно зрозумілими кожному. Проте навіть квантова механіка спирається на закони, а не упередження, фобії та пропагандистські фейки. Кожна людина, природно, має певні переконання та стереотипи, але відповідальний, компетентний аналітик не має дозволяти їм брати гору над логікою та здоровим глуздом, спотворюючи картину реальності. Таке враження, що дехто забув настанову Річардса Гоера: «Щоб отримати максимально чітке бачення, аналітикам потрібна не тільки інформація. Їм слід також розуміти, через які призми вона проходить» [2].

Зрозуміло, що за браком об'єктивної експертної оцінки ситуації вкрай важко сподіватися на ухвалення виважених стратегічних рішень. А надто коли «не дуже-то й хотілося», оскільки дехто лише шукав привід нічого не робити. Хоча вживати рішучих дій треба було ще 2014 року, адже вже тоді можна було впевнено сказати, що наслідки російської агресії проти України матимуть далекосяжні глобальні наслідки, вийшовши далеко за межі регіону.

Глобальні наслідки «зламу системи». Попри свій масштаб, російсько-українська війна цілком могла б стати «ще одним» міжнародним воєнним конфліктом, наслідки якого, за всієї тяжкості для сторін, не мали б відчутних стратегічних впливів. Якби не кілька «але».

По-перше, українська ядерна зброя. Третій за величиною у світі ракетно-ядерний арсенал Україна віддала в обмін на міжнародні гарантії безпеки (Будапештський меморандум). У підсумку країна стала об'єктом агресії (причому з боку одного з «гарантів») за цілковито непереконливих дій співпідписантів міжнародного договору. Зрозуміло, що це означає повний і остаточний крах режиму нерозповсюдження зброї масового знищення у світі та загальну стрімку мілітаризацію (що підтверджують рекордні з часів закінчення холодної війни військові бюджети та витрати на озброєння [3]).

Симптоматично, що навіть напередодні повномасштабного вторгнення 2022 року Звернення Президентів України до країн-підписантів Будапештського меморандуму [4] залишилося волянням у пустелі. Замість показати силу та рішучість, найбільші «гаранти», навіть маючи інформацію про можливу агресію, «доклали всіх можливих зусиль, аби задобрити російського президента» [5], здійснивши низку односторонніх кроків, які кремлівський режим однозначно сприйняв як ознаки слабкості. Не дивно, що росія наважилася на вторгнення. Додатковим чинником, який недобре пожартував із росіянами, також стало засліплення успіхами через вдалу військову пробу пера в Казахстані. Але ж там, на відміну від України, нікому було чинити опір: не було загартованого майже десятилітньою війною війська та інституалізованого громадянського суспільства, здатного ефективно діяти без огляду на вказівки «згори».

По-друге, відверто злочинні, геноцидні дії російських окупаційних військ на території України. Якби такі методи були використані у ХХ ст., до настання інформаційної епохи, вони могли б залишитися здебільшого непоміченими для світу (власне, більшовицький терор проти українського населення часів Української революції 1917–1921 рр. — яскраве цьому підтвердження; навіть Голодомор 1932–1933 рр. геноцидом українського народу визнали геть не всі держави). Проте «війна у прямому ефірі» в епоху тотального поширення соцмереж і месенджерів зумовила накопичення такого корпусу доказів російських воєнних злочинів та злочинів проти людяності (які, за міжнародним правом, не мають строку давності), що їх ігнорування та непритягнення винних до міжнародно-правової відповідальності неминуче призведе до повного знецінення міжнародного права. Це визнають навіть колишні «путінферштеери» (зокрема, Президент ФРН Франк-Вальтер

Штайнмаєр в інтерв'ю «Der Spiegel»). Непокаране зло завжди провокує ще більше зло, — саме тому засадничим принципом кримінального права є невідворотність покарання. Якщо таке зійде злочинцям із рук, то навіщо тоді взагалі потрібне міжнародне право? Право, яке діє вибірково, — це як інституції без цінностей: рано чи пізно воно перетворюється на інструмент придушення інакодумства та свавільних переслідувань.

Іронічно, що Глава МЗС Китаю Цінь Ган під час візиту до москви навесні 2023 року заявляв, що росія та КНР нібито перебувають «на боці добра». Звичайно, «добро з кулаками» — це нормально, але «добро», яке обстрілює балістичними та крилатими ракетами цивільні житлові будови, скидає авіабомби на школи, лікарні, театри (Маріупольський драмтеатр із величезним написом «Діти») та розбиває кувалдою голови своїх же солдатів (про такі «дрібниці», як позасудові страти військовополонених, і говорити годі), є цілковитою протилежністю добра. Не кажучи вже про те, що держава, яка декларує, що воює «проти фашизму / нацизму», «за віру православну», «за традиційні сімейні цінності» та взагалі «за все добре — проти всього поганого», зaledве може потребувати допомоги засуджених за тяжкими кримінальними статтями. Це якесь неправильне «добро». Як слушно запитував у коментарі Надзвичайний і Повноважний Посол України в Японії Сергій Корсунський, «як же тоді виглядає зло»? [6].

Вражає також, як більшість світових екоактивістів, котрі так активно переймаються зміною клімату та захистом тварин, майже повністю ігнорує найбільшу в Європі війну з часів Другої світової, хоча дії росії завдають також і колосальної екологічної шкоди (підбив греблі Каховської ГЕС, пошкодження будівель і саркофага Чорнобильської АЕС, руйнування шахт на Донеччині та Луганщині, що призводить до забруднення ґрунтових вод, тактика випаленої землі, застосування хімічної зброї тощо). Мабуть, людство розучилося належно стратегічно позиціонувати пріоритети, якщо переймається «зеленими переходами», проте досі не здатне перешкодити неспровокованим агресивним війнам з елементами геноциду.

По-третє, явно реваншистський і неоімперіалістичний характер російської агресії. Наміри кремлівського режиму щодо відновлення Радянського Союзу становлять загрозу не лише Україні. І це не просто слова, адже після початку повномасштабної війни

в ГУ ГШ ЗС рф (більше відомого як ГРУ) було створено окремий новий підрозділ для організації саботажу та диверсій на Заході — Службу спеціальної діяльності [7]. За підрахунками журналістів «Associated Press», станом на березень 2025 року в європейських державах відбулося не менш ніж 59 різноманітних інцидентів, що їх правоохоронці кваліфікували як підривну діяльність росії. Причому серед них не лише політичні провокації, кібератаки, акти вандалізму, поширення пропаганди та ІПСО, а й підпали, вибухи та навіть замах на вбивства [8]. І якщо російські спецслужби досягнуть успіху в Україні, така діяльність буде продовжена та масштабована в інших кінцях світу. Жоден агресор не зупинявся, доки його не зупиняли силою. Тому росія не зупиниться на Україні. І намагання деяких держав «згодувати» в. путіну Україну (повністю або частинами), вважаючи, що це задовольнить його геополітичні апетити, є такими ж контрпродуктивними, як і спроби «умиротворити» Адольфа Гітлера ціною Чехословаччини під час «мюнхенської змови» 1938 року — з відповідними моторошними наслідками.

Крім того, односторонні дії росії демонструють міжнародну всездозволеність держав «ядерного клубу», яку неминуче підхоплять інші (власне, активність Китаю довкола спірних островів Спратлі — яскравий тому доказ). Але й неядерні країни можуть спробувати «під шумок» у позаправовий спосіб розв'язати призабуті територіальні суперечки з сусідами, вписавши їхні території до своїх конституцій. Бо що можна одному, те можна всім; якщо кордони знову можна змінювати силою, без ризику опинитися в повній ізоляції, а потім на лаві міжнародного трибуналу, то справа може бути варта заходу. А надто якщо територіальні загарбання росії буде в той чи інший спосіб визнано та легітимізовано на міжнародному рівні.

Готовність росії діяти методами, що становлять небезпеку для всього людства, також яскраво видно з її атаки, всупереч статті 56 І Додаткового протоколу до Женевських конвенцій 1949 року, на Запорізьку АЕС (найпотужнішу АЕС у Європі). Це перше у світовій історії збройне захоплення чинного ядерного об'єкта (раніше того ж 2022 року російські окупаційні війська захопили також закриту Чорнобильську АЕС, проте змушені були залишити її після поразки в битві за Київ). Симптоматично, що протоколів дій у разі можливого захоплення подібного об'єкта збройними формуваннями не мала не лише Україна, а й МАГАТЕ [9, с. 12–15]. І непереконливість

дій міжнародного регулятора для зупинення російського ядерного тероризму, демілітаризації станції та передання її під міжнародний контроль задля убезпечення світу від можливої нової ядерної катастрофи вражає і досі. Про такі дрібниці, як несанкціонований фізичний доступ Росатома до технологій своїх прямих конкурентів із «Westinghouse» (тепловидільних збірок, обладнання системи фізичного захисту, майданчика сховища відпрацьованого ядерного палива, програмного забезпечення, технічної документації, ноу-хау тощо), і говорити годі.

Тож просто натиснути кнопку «Undo» вже не вийде. Примарні сподівання на повернення «business as usual» могли бути лише до 24 лютого 2022 року. Проте після початку повномасштабного вторгнення та тих звірств і терору, які росія чинила та продовжує чинити проти українців, вороття вже немає. Має бути усунуто першопричину конфлікту — російський режим, невиліковно інфікований вірусом реваншизму та неоімперіалізму, пронизаний шовіністичною ідеологією «руського міра», яку в науково-експертному співтоваристві влучно назвали «рашизмом» [10, с. 15]. Єдиний варіант — крах путінського режиму, відновлення територіальної цілісності України у кордонах 1991 року, «Бучанський трибунал» над воєнними злочинцями та виплата репарацій за колосальні збитки, яких завдали російські окупаційні війська. Проте, на жаль, за нинішніх умов цей сценарій не видається близькою перспективою.

Угоди з дияволом: гра з наперед визначеним результатом. Частина з наших іноземних партнерів досі має фундаментальні ілюзії щодо природи російсько-української війни. Яскравим проявом цього є відірвані від реальності заяви про те, що причиною війни нібито є «рішення, що їх ухвалили дві країни» (Україна та росія). Саме ці ілюзії є істинною причиною марності їхніх намагань зупинити російську агресію, проте пояснювати це самою лише стратегічною некомпетентністю було б явним спрощенням.

Можна зрозуміти підтримку росії з боку «тоталітарного інтернаціоналу» (Білорусі, Ірану, КНДР, інших режимів сумнівної легітимності), але як пояснити «sympathy for the devil» деяких, здавалося б, цілком адекватних держав? Як зрозуміти мовчазну (а іноді й цілком активну, хоча й під облудою позірного «нейтралітету») підтримку агресивної колоніальної війни на знищення з боку тих, хто сам не так давно позбувся колоніального гніту, вигнавши окупантів? Певно, найяскравіший приклад — спогад колишнього

муфтія Духовного управління мусульман України «Умма», а зараз військового медика Збройних сил України Саїда Ісмагілова про пресконференцію для індонезійської мусульманської спільноти, під час якого індонезійська журналістка запитала його: «Чому ви не хочете бути росією? Чому ви не здастесь путіну?» [11]. Лише вдумайтесь: представниця країни, що свого часу (1945–1949 рр.) зі зброєю в руках боролася, щоб не бути колонією Нідерландів; країни, яка пишається своєю незалежністю та шанує своїх національних героїв, котрі віддали життя за цю незалежність, ставить запитання, чому інша країна не хоче бути колонією та здатися на поталу неоімперіалістам!

Небажання деяких держав (зокрема, Глобального Півдня) ставати на бік України можна було б пояснювати зведенням особистих «історичних рахунків» із Заходом (проти якого росія, як вона стверджує, воює в Україні), своєрідною проекцією власних національних образ, комплексів і колоніальних травм минулого. Деякі з цих моментів та упереджень слушно зауважує у своїй статті Олександр Мотиль [12]. Але ж російська війна проти України є суто колоніальною! Крім того, очевидний когнітивний дисонанс у закордонних колег мало б викликати захоплення «великого денацифікатора» в. путіна працями ідеолога російського фашизму Івана Ільїна та його реверанси в бік «талантів» Йозефа Геббельса. Якщо до 24 лютого 2022 року це можна було сприймати як звичайну старечу дивакуватість, то після численних воєнних злочинів російської армії в Україні, програмних статей самого в. путіна і наближених до нього осіб щодо «остаточного вирішення українського питання» до цього слід ставитися якнайсерйозніше.

Не можна ставати на бік явного зла, навіть якщо ви вважаєте, що воно допоможе вам у боротьбі з недругами. Жодна угода з дияволом, який, як відомо, «був душогубцем від початку і в правді не встояв, бо немає правди в ньому [...] брехун і батько брехні» (Івана 8:44), ще нікому не приносила нічого доброго, тим більше коли диявол сам демонструє, що будь-які угоди для нього — не більше, ніж папір. Шляхетних цілей ніколи не досягнути ницими методами.

Ukraine will resist. Могло скластися хибне враження, що означені вище міжнародно-правові проблеми, що їх породили дії росії та потурання інших акторів, можна було б частково нівелювати чи принаймні відтермінувати їх розв'язання, якби Україна швидко здалася в лютому 2022-го (а ще краще — 2014 року).

Проте і зараз ще не пізно: мовляв, варто лише примусити Україну припинити опір. Зрозуміло, що такий спосіб вирішення глобальних проблем — це все одно, що намагатися сором'язливо замести під килимок слона в кімнаті. Проте спробуймо, абстрагуючись від цілковитої моральної ницості та правової нікчемності таких ініціатив, пояснити, чому Україна, за всієї своєї миролюбності, просто не може піти на капітуляцію.

Коли Михайло Грушевський понад 100 років тому сподівався, що напад більшовицьких орд на Україну нарешті розкриє людям очі на те, що українці та росіяни не «адін народ», і продемонструє прірву між українською та російською культурами, він за ледве міг припустити, що на початку ХХІ ст. ми зіткнемося зі схожою проблемою. Або що, маючи в кожному смартфоні доступ до ледь не всіх знань людства, президенти величезних країн і їх високопосадовці розповідатимуть, що українські території, зрусіфіковані внаслідок влаштованих радянською владою штучних голодоморів, масових депортацій і цілеспрямованих заселень, необхідно віддати росії, бо більшість мешканців там нібито говорять російською.

Почнемо з того, що росія бажає не просто окупувати українські території та знищити самостійну українську державність, а й повністю стерти українську ідентичність. Щодо цього не повинно бути жодних ілюзій. Особливий акцент при цьому роблять на мовне питання. Якщо до 2022 року навіть у власне російському публічному просторі такий підхід вважали занадто радикальним і воліли замовчувати, то з повномасштабним вторгненням усі маски було скинуто: істинна кривава сутність кремлівського режиму здійснила «камінг-аут» не лише в абсолютно озвірілій пропагандистській риториці, а й у псевдоісторичних програмних текстах та заявах офіційних осіб і самого російського фюрера. І, що найголовніше, в конкретних діях російських окупаційних військ на території України: це заздалегідь заготовлені «розстрільні списки» місцевих українських активістів, плани «фільтраційних заходів» і мобільні крематорії для вбитих українців, масові воєнні злочини в Бородянці, Бучі, Гостомелі, Ізюмі, Маріуполі, Оленівці та безлічі інших українських міст і сіл, невибіркові ракетні обстріли та бомбардування цивільної інфраструктури і житлових кварталів. Поховані у братських могилах закатовані росіянами українці, серед яких дитячі письменники, артисти, науковці, інші представники творчої

інтелігенції, — більш ніж переконливе підтвердження, що «фашисти майбутнього називатимуть себе антифашистами». На жаль, це майбутнє вже тут — у форматі рашизму.

Яскравим доказом геноцидних практик росії є численні факти депортації українських дітей із тимчасово окупованих територій України до рф, відібрання їх у батьків і примусового усиновлення. Притчею во язицех також стали різноманітні дитячі табори для «перевиховання» молоді в дусі рашизму та відданості російському вождю. Вказані дії чітко підпадають під визначення статті II Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 року [13]. Цілком справедливо, що Міжнародний кримінальний суд виписав ордери на арешт безпосередніх керівників цієї злочинної практики — диктатора рф в. путіна та «уповноваженої з прав дитини» Марії Львової-Белової [14]. І дуже прикро, що деякі держави, навіть із-поміж тих, які ратифікували Римський статут МКС, дозволяють собі з політичних мотивів ставити під сумнів такі дії суду.

Рф прагне апропріювати не лише генофонд, а й українську історію та культуру. Допоки існує суверенна Україна, росія завжди буде «Лжедмитрієм» — самозванцем, що назвався чужим іменем і присвоїв собі те, що йому не належить (у нашому разі — історію Русі, яку в українській історіографії традиційно називають Київською Руссю, та історичну тяглість державницької традиції від стародавнього Києва). Саме тому на москві з'являються пам'ятники київським князям; саме звідси росте коріння зазіхань РПЦ (до речі, однієї з фундаторів ідеології рашизму, на думку Сергія Здіорука [10, с. 69]) на київські духовні святині — Києво-Печерську лавру та Софію Київську. Без контролю (фізичного та ідеологічного) над Україною, без українського генофонду росіяни не мають жодного стосунку до слов'янства. Звідси і всі твердження про те, що українська державність нібито «штучна» або що її «видумав» генштаб Австро-Угорщини чи Володимир Ленін.

Засліплене імперськими мареннями російське керівництво хоче цілковитого знищення нашої самостійної суб'єктності та повного асимілювання української нації. Тому якими б пацифістськими не були наші переконання, Україна приречена на продовження війни з росією. Цьому немає альтернативи, як і місця для компромісів. Як казала Голда Меїр, «вони хочуть нашої смерті, а ми хочемо жити. Де ви бачите тут місце для компромісу?».

Висновки

1. Російсько-українська війна, яка розпочалася з протиправної анексії Криму 2014 року, пройшла фазу багаторічного гібридного конфлікту на Донбасі та сягнула кульмінації з неспровокованим повномасштабним російським вторгненням 2022 року, стала катализатором справді тектонічних зрушень у геополітичних процесах. Остаточний крах встановленого після Другої світової війни глобального порядку, заснованого на нормах (хай яким би недосконалим він не був), підірвав довіри до системи колективної безпеки в Європі та дискредитація ініціатив щодо відмови від зброї масового знищення вже зараз є тригерами вкрай деструктивних національних, регіональних і глобальних подій. На жаль, навіть на четвертому році найбільшого з часів «заклятих союзників» А. Гітлера та Й. Сталіна воєнного конфлікту в Європі ще не всі до кінця усвідомили цей «Zeitenwende» [15], продовжуючи за інерцією мислити в парадигмі та категоріях минулого або плекаючи надію на повернення до «business as usual». Те, що відбувається в міжнародних відносинах зараз, — прямий наслідок деградації міжнародно-правової системи, яка розпочалася після розпаду СРСР, а також результат украй непереконливих дій міжнародних інституцій та політики потурання агресору (рф) з боку окремих держав та урядів.

2. Нинішня фрагментація глобалізованого світу, настання «нового середньовіччя» з фактичним поверненням до «права сили» в міжнародних відносинах несе величезні безпекові загрози для всього світу та кожної нації. Усунути ці загрози на рівні однієї окремої держави, навіть найпотужнішої з військового та економічного погляду, в умовах сучасного стрімкого технологічного розвитку неможливо. Це можна зробити лише солідарними зусиллями міжнародної спільноти. Проте для побудови нової, ефективнішої та гармонійнішої архітектури міжнародної безпеки, яка забезпечуватиме справедливе представництво інтересів, стримуватиме розповсюдження зброї масового знищення, запобігатиме міждержавним конфліктам, мінімізуючи ймовірність масштабних регіональних і глобальних війн, необхідна ретельна робота над попередніми помилками, що є основною умовою для майбутньої довіри. Наразі найвпливовішим світовим акторам бракує політичної волі до таких серйозних кроків: особисті амбіції та вузькогрупові інтереси переважають над здоровим глуздом і спільним благом. Відповідно стратегічний дефіцит безпеки у світі й далі зростає.

3. Російська агресія є екзистенційним викликом для України, позаяк росія бажає не просто окупувати українські території та знищити самостійну українську державність, а й повністю стерти українську ідентичність. Тож Україна не може капітулювати; ми не маємо іншого варіанту, окрім як прийняти цей виклик і продовжувати боротьбу — аж до повної перемоги над рашизмом. Це те, що мають чітко усвідомити наші іноземні друзі та недоброзичливці: «допоки російські солдати окупувають їхню країну, українці битимуться. З новітньою зброєю чи без неї, з жорсткішими санкціями чи без них, з грошима, які допомагатимуть їм керувати своєю країною, чи без них. Усвідомлення цього є головним моментом у розумінні українського менталітету» [16]. Як і Велика Британія перед лицем смертельної нацистської загрози 1940 року, «ми захистимо нашу землю, чого б це нам не коштувало». Ми ніколи, за жодних обставин не відмовимося від жодного клаптика української землі. І, звичайно ж, «ми ніколи не здамося» [17].

1. Farkas, E.N. (2022) 'The US Must Prepare for War Against Russia Over Ukraine', *Defense One*, 11 January. Available at: <https://www.defenseone.com/ideas/2022/01/us-must-prepare-war-against-russia-over-ukraine/360639>
2. Heuer, R.J. (1999) *Psychology of Intelligence Analysis*. Alexandria, VA: Central Intelligence Agency.
3. Stockholm International Peace Research Institute (2025) 'Unprecedented rise in global military expenditure as European and Middle East spending surges', 28 April. Available at: <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/unprecedented-rise-global-military-expenditure-european-and-middle-east-spending-surges>
4. Звернення Президентів України до країн-підписантів Будапештського меморандуму // Президентський фонд Леоніда Кучми «Україна». 15 лютого 2022. URL: <https://kuchma.org.ua/kuchma/activities/22389>
5. Макмастер Г. Поля битв. Боротьба за захист вільного світу / пер. з англ. Н. Коваль. К.: Наш формат, 2023. 424 с.
6. Що стоїть за обіймами Путіна та Сі. РФ переходить на юані — Сергій Корсунський. 22 березня 2023. URL: https://youtu.be/XV8_VMJU_vo
7. Взрывай, поджигай. Полный гид по саботажу ГРУ // Центр «Досье». 23 апреля 2025. URL: <https://dossier.center/gru-guide>
8. Burrows, E. (2025) 'Western officials say Russia is behind a campaign of sabotage across Europe. This AP map shows it', *Associated Press*, 21 March. Available at: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-europe-hybrid-campaign-d61887dd3ec6151adf354c5bd3e6273e>
9. Плохій С. Атоми і попіл. Глобальна історія ядерних катастроф / пер. з англ. Н. Старовойт. К.: Наш формат, 2024. 344 с.
10. Багатовимірний рашизм: початок і кінець [збірник статей] / [укладач: В.С. Огризко]. К.: ДП «ГДІП», 2023. 245 с.
11. «Російська пропаганда потужно діє серед мусульман світу» | Саїд Ісмаїлов | Стилєт чи Стилос #14. 8 лютого 2023. URL: https://m.youtube.com/watch?v=2at_u_ZvjNo&t=2290s

12. Мотиль О. Чому Глобальний Південь не підтримує антиколоніальну боротьбу України? // Gazeta.ua. 1 березня 2023. URL: <https://m.gazeta.ua/blog/58899/comu-globalnij-pivden-ne-pidtrimuye-antikolonialnu-borotbu-ukrayini>
13. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09.12.1948. Дата оновлення: 13.02.1955. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text
14. International Criminal Court (2023) *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova*. Available at: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>
15. Federal Government of Germany (2022) *Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022*. Available at: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>
16. McFaul, M. (2023) 'How to Get a Breakthrough in Ukraine: The Case Against Incrementalism', *Foreign Affairs*, 30 January. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/how-get-breakthrough-ukraine>
17. International Churchill Society (no date) *We shall fight on the beaches*. Available at: <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1940-the-finest-hour/we-shall-fight-on-the-beaches>

Serhii Zubchenko,

PhD in Political Science,
Chief Consultant of the National Institute for Strategic Studies,
veteran of russo-Ukrainian war;
ORCID: 0000-0001-6909-7881

RUSO-UKRAINIAN WAR AS A CATALYST OF GEOPOLITICAL PROCESSES: security challenges of the ‘new Middle Ages’ in the era of globalisation

Abstract. The article examines some of the prerequisites and consequences of the russo-Ukrainian war, which began with the seizure of Crimea in 2014 and escalated into a full-scale russian invasion of Ukraine in 2022, becoming the bloodiest military conflict in Europe since the Second World War. The author emphasises that russia's unprovoked aggression against Ukraine represents an epochal turning point (*Zeitenwende*), acting as a catalyst for tectonic shifts in geopolitical processes. In particular, the global order based on the post-World War II norms has been irreversibly destroyed; initiatives aimed at abolishing weapons of mass destruction have been discredited; and trust in international institutions, international law, and collective security systems has been significantly undermined. All of this has led to an escalation of mutual distrust and global tensions, the actual reincarnation of the concept of the ‘right of force’ in international relations, and a growing strategic security deficit.

The article outlines distinctive features of the russo-Ukrainian war compared to other international military conflicts. The author emphasises the explicitly revanchist and imperialist nature of russian aggression, the ineffectiveness of the strategy of appeasement of the aggressor and the fundamental threats posed by its implementation. The author also substantiates the existential nature of the russian threat to the Ukrainian state and nation, as russia seeks not only to seize Ukrainian territories and eliminate Ukraine's independent subjectivity but also to completely destroy the Ukrainian identity, as well as the dangers of russian neo-imperialism for the entire civilised world, which can only be eliminated by dismantling the kremlin regime and eradicating russian neo-fascism known as ruscism.

Keywords: russo-Ukrainian war, international law, international security, diplomacy, foreign policy, national security, geopolitics.